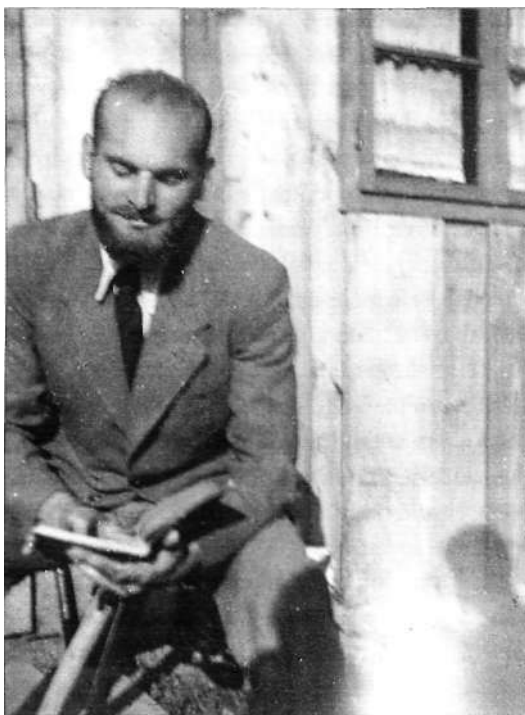

Buda Ernő

Személyi jellegű kiegészítés Pozsik Ádám történeti pályamunkájához*

Pozsik Ádám zalaegerszegi gimnáziumi hallgató az OKTV (Országos Középiskolai Tanulmányi Verseny) felhívására az előzőekben közölt munka teljes változatát nyújtotta be a bíráló bizottságnak és ötödik helyezést ért el vele.

Buda Ernő (1947-ben készült kép)
1945 és 1948 között Fürsteneckben a MAORT
kitelepítési raktárának volt zárgondnoka

Három lényeges eseménnyel foglalkozik: a MAORT szabatózssperrel 1948-1949-ben, melynek fő vádlottja dr. Papp Simon főgeológus, társai pedig Ábel Bódog, dr. Barnabás Kálmán és Binder Béla voltak, valamint az 1956-os magyar forradalom után 1957-58-ban lezajlott *dunántúli koolajosokkal* kapcsolatos perrel (Majerszky Béla és társai), valamint az *alföldi koolajosokkal* kapcsolatos perrel (Buda Ernő és társai).

Ismertette, hogy az 1946. évi VII. tc. a Köztársasági államrend védelméről, és az 1947. évi XXXIV tc. a népbí-

róságokról és a népbírói eljárásról, a hatályos büntetőjogi szabályok hivatalos összeállítása (BHÖ) és az 1951. évi 3. tv. teremtették meg a jogi alapokat e perek lefolytatásához. Ezek a törvények a maguk idejében nem voltak alkotmányellenesek, ezért a hozott ítéletek nem törvénytelenek, hanem jogtalanok voltak, mivel a vádlottak a terükre felrótt bűncselekményeket nem követték el.

Az 1989-90. évi rendszerváltás során az 1990. évi XXXIV. törvény kimondta a rehabilitációt, és mindenkit felmentett a számára igazságtalanul kiszabott ítélet és hátrányos megkülönböztetés alól, de nem mondta ki, hogy a vádlott a számára felrótt bűncselekmény nem követte el.

A MAORT szabatózssper 55 évvel ezelőtt zajlott le, terheltjei, vádlottjai közül ma már senki sem él, dr. Papp Simon és Binder Béla ugyan egyéni kegyelmet kapott, de sem emberi sem szakmai rehabilitációjuk nem történt meg. Ugyanez a helyzet a dunántúli olajbányász műszaki vezetők és az alföldi kőolajbányász műszaki vezetők ellen folytatott 1957-58 közötti perekben is, e 45 évvel ezelőtti események sújtottjai közül ma már csak Farkas Béla, Göncz István és Zahemszky Ferenc él a dunántúliak, és Pollok László valamint Buda Ernő az alföldiek közül, akik ugyan kegyelemben igen, de szakmai rehabilitációban mindmáig nem részesültek.

Mindhárom per nyomozószerveinek - az 1948-as per ÁVO szervezetének, és az 1957-58-as években a volt ÁVO-személyzetből a Kádár-rendszer rendőrségébe beépült személyeknek - megvoltak a módszerei arra, hogy *testi kínzások és lelki terror* alkalmazásával gyanúsítottjaikat olyan lelki állapotba hozzák a kihallgatások és a tárgyalások során, amelyek hatása alatt az ellenük felhozott legsúlyosabb vádat is elismerjék, és magukra vállalják.

Közismert példa a fenti körülményekre dr. Papp Simon geológus professzor bűnperének az ország közvéleményének rádió is közvetített főtárgyalása, melyben a vádlott az ellene felhozott vádak elkövetését nemcsak elismerte, hanem a szándékosságát is bevallotta.

* Pozsik Ádám beszélgetését Buda Ernővel fontos írásnak éreztük, mely érdekes és értékes munka. Megkértük az interjúváltat, Buda Ernőt, tegyen megjegyzéseket a munkához, ha szükségét látja. Megjegyzések nem születtek, de kaptunk egy megrendítő és felemelő írást tőle, melyet itt közlünk. (A szerk.)

Erről az állapotról dr. Papp Simon Eleton című munkájában (II. kiadás 209. oldal) a következőket írta kiszabadulása után:

„A főtárgyalás november 26-án kezdődött és december 9-én fejeződött be. A főtárgyalás előtti napon délelőtt és délután is felkerestek ávós tiszték az Andrássy út 60-ból, és örökösen arra figyelmeztettek, hogy meg ne kíséreljem megtagadni az ÁVÓ által írt jegyzőkönyvekben foglaltakat, mert annak nagyon szomorú vége lenne. Tehát már előre gondoskodtak arról, hogy ne legyen bátorságom ezt megtenni. Ekkor határoztam el, hogy az ÁVÓ százíze szerint fogok vallani. Azért jutottam erre az elhatározásra, mert az amerikaiak (Mr. Ruedeman és Mr. Bannantine) mindent elismertek a nyilvánosság előtt, amit az ÁVÓ tőlük kívánt. Ezt én tudtam, mert a jegyzőkönyveiket nekem kellett lefordítanom angolból magyarra.

Az amerikaiak nem gondoltak arra, hogy elismerő vallomásaikkal engem romlásba döntenek. Tudom ugyan, hogy amit vallottak, nem igaz lelkiismeretük szerint, hanem kényszerből vallották. Hiába kísérelték meg legalább eleinte az igazmondást, ha ki akartak abból a pokolból jutni, fel kellett hogy engem áldozzának.

A hazugságokat még tódítottam is, hogy többé ne kínozzanak. Ezért mindazok, akik az én gondolkodásomat ismerték, megrökönyvéssel hallották a tárgyalóteremben és a rádióban, hogy én miként beszélek. De nem volt más utam, ha nem akartam magam testi-leg összetörni. Így gondoltam, hogy a lelki tönkremenetelt jobban elviselem, különösen az esetben, amikor sem az amerikaiaktól, sem a magyaroktól nem kapok védelmet, amikor a terror hatása alatt senki sem mer ügyvédemen kívül védeni.”

Dr. Papp Simonnak a saját viselkedését megmagyarázó fenti szavait azért választottam most elmondandó körülményeim bevezetéséhez, hogy e közlemény mai olvasói számára képet adjak arról, *milyen lelkiállapotba juthat az a személy, aki legjobb meggyőződése és tudása szerint kísérel meg szakmai munkáját végezni, majd egyszer csak - különös körülmények között - a hatalom, a zsarnokság hálójába kerül, és az ellene felsorolt hazugsághalmaz alól hiába próbál menekülni.*

(Feltételezem, és tudom, hogy a kőolajbányászat 1957-58 évek között vád alá helyezett társaim valamennyien hozzám hasonló helyzetben voltak, e helyt

azonban csak az általam átélt eseményekről kívánok és tudok szólni!)

Rövid összefoglalásban közlöm adataimat, körülményeim, családi és szakmai helyzetemet 1956 őszén.

Nevem: Buda Ernő, születtem 1921. június 23-án, Sopron-Brennbergbányán.

Édesapám: Breuer György, a brennbergi szénbánya adminisztratív igazgatója.

Édesanyám: Masznák Janka, háztartásbeli.

Iskolai végzettségem: műszaki egyetem, bányamérnöki oklevél, Sopron, 1943.

Családi állapotom: első feleségem Molnár Mária, 1949-ben balesetben meghalt, két élő gyermekem: Mária (9 éves), Ernő (7 éves).

Második feleségem: Vízkelety Mária, fiam Attila (3 éves).

Szakmai előéletem: 1943. november 5-étől kezdve kőolajfűrészi mérnök-ként dolgoztam a Dunántúlon a MAORT Üzemek a m. kir. kincstár használatában cég-nél.

1945 és 1948 között a Nagykanizsáról Németországba elhurcolt vagyontárgyak Fürsteneck-ben (Bajorországban) lévő raktárának voltam a zárgondnoka, onnan 32 vagon mélyfűrészi anyag hazamenekítésével érkeztem vissza Magyarországra.

Lovásziban 1948 és 1952 között három fűrészmestri tanfolyamot vezettem, mérnöki munkám mellett Nagykanizsán egy éves mérnökátalképzési tanfolyamnak, és Budapesten a Vörös Akadémián 3 egymás utáni évfolyamnak voltam a mélyfűrészi óraadó tanára.

1952 és 1954 között az államosított, majd a MASZOLAJ Rt. mélyfűrészi üzemében a *nagylengyeli fűrészek* üzemvezető mérnöke voltam.

1954. március 15-én a MASZOVOL Rt. vezérigazgatója áthelyezett a Nagyalföldön működő *Mezőkeresztesi Mélyfűrő Vállalat*-hoz, hogy a Dunántúlon kialakított fűrésstechnikai módszereket és munkafegyelmet kíséreljem meg a MASZOVOL keleti részén is meghonosítani.

Az ugyanabban az időben megindított *Nagy Imre féle első program* időszakában legnehezebb feladatomban az eddigi 28 fűrésberendezésnek 9 fűrő és 5 lyukbefejző berendezésre való redukálása, és az eddigi 1800 főből álló munkáslétszámmal 622 dolgozóra való csökkentése lett.

E leépítési időszakban rendkívüli ellentét alakul ki a MASZOLAJ keleti részének eddigi pártvezetői, szak szervezeti vezetői és közöttem (többek között a Dunántúlról magammal vitt fúró mesterek és művezetők miatt), „amerikai emlékün nevelkedett fasiszta csibész'-nek és még ocsmányabbnak tituláltak.

Társadalmi feljelentés alapján akkori munkásigazgatómmal együtt választ kellett adnom Miskolcon a megyei pártbizottságon arra a gyanúsításra, hogy „*tudatosan tűzünk ki olyan fúrás pontokat, ahonnan nem kapunk majd olajat*”. Geológiai és geofizikai elveket ismerető védekezésem Komócsin megyei első titkár előtti tárgyaláson elhárította ugyan a veszélyeket, de a bizalmatlanság légkörét nem csökkentette.

Ezalatt az Alföldön Nádudvar, Karcag, Keserves, Bucsa, Kiskörös, Szolnok, Rákóczipfalva és a pestkörnyéki Órszentmiklós területén kutatófúrásaink egyre eredményesebbek lettek, és Pollok László gépészmérnök kollégám által egységesített (dunántúli asított) fúró- és lyukbefejező berendezéseinkkel a lecsökkentett létszám ellenére lényeges fúrástechnológiai eredményeket értünk el.

Szakmai segítséget ehhez az időközben Budapest székhellyel megszervezett *Kőolajkutató és Feltáró Vállalat* műszaki igazgatóhelyettese, *dr. Alliquander Ödön* adott, a társadalmi nyomást pedig az akkor létrehozott *Országos Kőolaj- és Gázipari Tröszt* vezérigazgatója, volt tanítványom, Bese Vilmos kísérelte meg csökkenteni.

Szolnokon ezalatt kialakítottuk a kőolajfúrás mindmáig meglévő ipartelepét, és Abonyban létrehoztuk az azóta már megszűnt) kerületi központi irodát.

Az 1956-os forradalom időszaka alatt az Alföld területén a mintegy 500 km-nyi kerületű körön elhelyezkedő fúró- és lyukbefejező berendezések üzemanyag-ellátása (a dízelolaj, pakura- és benzinutánpótlás) megoldhatatlanná vált, ugyanakkor a fúróberendezésektől érkező telefonjelentések arról számoltak be, hogy a fúróberendezések személyeinek műszakváltása már nem valósul meg, és élelmiszerük nincs.

A kérdéses időszakban, október 25-e után vállalatunknál a Kőolajkutató és Feltáró Vállalat alföldi kerületénél is megalakult már a munkástanács.

A megalakult munkástanács kérdésére, hogy most mit csináljunk, *a legnagyobb biztonságra törekvő mérnöki megfontolásból, és a legtisztább lelkiismereti*

meggyőződésemből vállalati főmérnökként adtam ki az alábbi utasításokat:

- a fúrószerszámokat és a csöveket (a maradék üzemanyag felhasználásával) a nyitott rétegszakaszokból - a megszorulás elkerülésére - a magasabban fekvő, bélésű csővel védett lyukszakaszba kell felhúzni;
- a fúrószap esetleges átgázosodása miatti gázkitörések megelőzésére be kell csukni a kútszájon lévő kitérőgátlókat;
- a várható hideg időre való tekintettel fagytalánítani kell a felszíni vezetékeket;
- minden berendezésnél meg kell szervezni a műszaki és vagyoni őrzést, mert „*azt ugyan most nem tudjuk, mi lesz, de bármi is történjék, helyettünk senki sem fog fúrni!*”

Utasításomnak megfelelően sikerült műszaki kár nélkül átvészelnem a kényszerleállások időszakát, és a kijárási tilalom befejeződése után, 1956. november 11-ét követően fokozatosan újraindítottuk az alföldi olajkútfúró berendezések munkáját.

Ma - majdnem fél évszázaddal az akkori események után - is meg vagyok győződve arról, hogy ez volt az egyetlen, racionális intézkedés, mely elejét vehette, és vette esetleges nagyobb műszaki baleseteknek, sőt katasztrófáknak. Későbbi - józan - műszaki megítélések is indokoltak és elengedhetetlenek minősítették akkori intézkedéseimet.

(Egyéni megítélésem szerint, műszaki lelkiismeretem szavára hallgatva, minimális károsodással sikerült a bizonytalan időkből a közös tulajdont megvédeni és a további munkára akadálytalanul rendelkezésre bocsátani. Szubjektíve azt hittem, hogy ezért elismerés illet meg bennünket! De nem ez volt a felfogása - az októberi forradalmi időszak alatt mélyen megbűvó - az azt követő időben bosszútól lihegő kommunistáknak, akik intézkedésben alkalmas ürügyet találtak arra, hogy „megakadályoztam a dolgozni kívánó kommunistákat a munka folytatásában.” Ez pedig szabotálás, mégpedig olyan időben, amikor a „népi demokrácia” veszélyben volt, tehát kimeríti a „népi demokrácia elleni szervezkedésben” való tevékeny részvételt, sőt annak „vezetési” körülményeit is.)

1957 februárjában tartóztattak le Pollok László gépészmérnök és Répánszky István geológus-technikus társammal együtt.

Először a szolnoki rendőrségi fogdában, később a budapesti Fő utcai vizsgálati fogházban folytak a kihallgatások, az időközben a Dunántúlról is odahozott gyanúsított társaimmal (a legszigorúbb elkülönítés mellett).

Akik személyesen vissza tudnak emlékezni az 1956. október 24-étől november 3-áig terjedő fokozódó örömmel eltelt időszakra, hogy az országunkat a II. világháború óta megszállva tartó szovjet csapatok kivonulásának reményében éltünk, és a november 4-e utáni hideg zuhanyra is visszaemlékeznek, amikor a brutális nagyhatalom mérhetetlen katonai fölényével nyúlt bele az akkortól kezdve „ellenforradalom”-nak bélyegzett események elfojtásába, és az újonnan létrejött Kádár-féle „népi demokratikus” államrend megszilárdításába, azok előtt világos, hogy miért kerülhettek olyan hangok és szövegek az akkori magyar követelésekbe, hogy „a szovjeteknek olajat nem adunk”, vagy „ülősztárják a szovjet csapatok magyarországi tartózkodása miatt”.

Dunántúli vádlott társainkat az „ipari szabotálás” és a „népi demokratikus államrend megdöntésére irányuló szervezkedés” büntetén kívül az előbbi pontért, minket, alföldi kőolajosokat pedig az utóbbi pontért is bűnösöknek lehetett minősíteni.

Őrizetbe vett és később előzetes letartóztatásba került társaim körülményeiről, kihallgatásuk módszereiről nincs jogom szólni, hiszen személyes élményem a tökéletes elszigeteltségünk következtében nincs erről.

A magam helyzetét rövid összefoglalásban mégis felsorolom itt, néhány jellemző epizóddal, milyen eszközök és módszerek felhasználásával törekedtek a nyomozótisztek és az őrszemélyzet lelki és testi ellenállásunk letörésére.

Őrizetbe vételelem Szolnokon történt, a Kossuth út 7. alatti lakásom előtt, amikor Abonyból jövet autóból kiszálltam, mivel röviddel előtte kaptam értesítést, hogy apósom a Szolnoki tüdőkórházban meghalt, és a halálesettel kapcsolatos teendőkre jöttem volna haza. Őrizetbe vételemet az utcán Karkecz és Szucsik rendőr nyomozó hadnagyok közölték velem, akik ettől kezdve családom tagjaival való beszélgetésemet (az adott körülmények ellenére) is megtiltották, és lakásomban engem a falhoz állítva házkutatást is tartottak.

A házkutatás közben figyeltem fel Szucsik nyomozó hadnagy ideges magatartására, amikor a szomszéd

szobába ki-bejárva keresett egy könyvet, és amikor anyósom hangját hallottam: „Az úr azt a cédulát keresi, amit az előbb a könyvbe beletett? Azt én onnan már kivettem!” (Ilyen kicsinyes módszer alkalmazásától sem riadtak vissza a nyomozók, hogy a „röpcédula-terjesztés” kicsinyes vádpontját is rá lehessen húzni valakire.)

Őrizetbe vételelem időpontjától (1957. február 25.) kezdve voltam a Szolnokon lévő Ságvári (ma Szapári) körút rendőrségi fogdájában, majd Budapesten a Fő utcai vizsgálati fogházban, a Markó utcai börtönben, majd a szolnoki törvényszék mögötti börtönben letartóztatottként, és a Tököli Internálótáborban (1958. május végéig) internáltként, perünk feljebbviteli tárgyalásán a Magyar Népköztársaság Legfelsőbb Bíróságának Népbírószáki Tanácsa előtt, a budapesti Fő utca tárgyalótermében 1958. december 18-19-e között szabad lábon, egymástól szigorúan elkülönítve, a dunántúli kőolajbányászati vezetők perétől leválasztva, hol pedig összekapcsolva.

A hatalom célja az volt, hogy a kőolajbányászat „régi” vezető rétegének az „idegen tőkés” érdekében végzett tudatos szabotálását kísérelje meg ránk bizonyítani, hogy ezzel az akkor az ENSZ előtt folyó „magyar ügy” tárgyalásánál előadhassa, hogy az 1956. októberi események idejében „imperialista hatalmak” avatkoztak be a magyar gazdasági és politikai életbe.

Máig is fülemben cseng ugyanis a szolnoki első kihallgatás során kapott első kérdésem: „Milyen utasítást kapott maga Papp Simontól?”

Lelki és testi erőmet a letartóztatás kihallgatási (adatgyűjtési) időszakában jó egy-néhány megpróbáltatással kísérelték meg megtörni. Az azóta eltelt idő e kínzások és tortúrák élet emlékezetemben is lényegesen letompította már - e sorok olvasójának mégis hadd tegyem fel azt a kérdést, miként viselkedett volna ő, ha

- februárban egy fűtetlen cella kétszemélyes fa-priccse alatt a betonpadlón ötödmagával az öltönykabátjába takarózva próbál meg aludni;

- ha napjában csak kétszer engedik ki (áthült veséje ellenére) békaügetésben a WC-ig, (nagy hangosan kiadott „szargyanak, hugyozzanak!” parancsra), miközben a kb. 50 m-es úton két oldalról állandó gumibotüttelelésben van része;

- székelése után fenekét ugyan nem törölheti ki WC-papírral (mert az nincs), de a gatyavizit megállá-

pítja, hogy a „kincstári gatyát” elrondította, ezzel az államot megkárosította, és ezért gumibotütleg jár;

- ha vacsorára „fenolftaleinnel” megkevert szilvalekváros kenyeret kap, és éjszaka, akárhogy is dörömből, nem engedik ki féktelen hasmenése ellenére;

- ha a kétszemélyes cellában öt fő tartózkodik, és az ő belépésére elhangzó „vigyázz” parancsszóra felugorva óhatatlanul hozzádörzsölködik a cella mésszel lefestett falához, amely nyomot hagy a kabát karján, bizonyítékként, hogy az állam festését károsította, és ezért gumibotverést kap;

- ha a csajkafedőbe becsurgatott vizet a WC-től békaügetésben kell a cellájáig mintegy 30 m-en át „egyensúlyoznia”, és az esetlegesen az oldalfalra vagy padlóra kiloccsant vizet addig fújnia a tüdejének megérletésével, amíg az fel nem szárad;

- ha a minden megokolás nélkül a tenyerébe kapott gumibotütlegek során a 30. ik után már nem tudja vízszintesen tartani a kezét;

- ha a mennyezetről lepotyogó poloskák miatt az egész teste piros csipésektől dagadt fel, és

- ha cellarangidősként kezébe adják a gumibotot, amivel cellatársait kénytelen verni (ha nem teszi, ötszörte annyit kap, ez volt a legnagyobb morális megaláztatásom)?

De a kihallgatások során a kihallgató ügyes csalafintaságokat is meg tud valósítani: azt kérdezi, hogy „miként ment a vállalat központjában és műhelytelepén a munka, amikor a fúróberendezések leálltak”. Őszinte választ kap tőlem: „csak úgy tessék-lássék” módon. Már is adódik az eddigieken túlmenően is egy újabb szervezkedési tevékenységem: „a vádlott megszervezte a tessék-lássék mozgalmat”.

Az is nagyon egyszerű, amikor a munkástanács egy nagyhangú főfűrómester elbocsátását akarja megvalósítani a „minden ellenforradalmárt fel kéne akasztani” kijelentése miatt, és én úgy veszem pártfogásomba, hogy közlöm vele, hogy a munkájáért mindig kiállók, de „fogja be a száját, mert politikailag ezért nem lehet kiállni”, akkor nem egy embert mentettem meg, hanem megsértettem egy kommunista öntudatát, és ezzel kimerítettem az izgatás büntetését!

Másfél év szomorú börtönélményeit, az emberi megaláztatás különböző fokozatait, de a börtönben átélhető sok kis örömet sem lehet röviden összefoglalni. Amikor erről a kérdésről az engem faggatókkal beszél-

gettem, főként három felejthetetlen élményem jut eszembe emlékeim közül.

Rettegést, szívszorongást okozott élményem

1957. március 8-án a késő esti órákban (amikor a hideg rendőrségi fogda betonpadlójára ledobott matracon összehúzódva az odakinti „Nők napjának” eddigi szép emlékei járhattak az agyamban) levezettek az egy emelettel mélyebben fekvő nyomozói kihallgató szobák egyikébe.

Őt főből összeállt, pufajkába öltözött testület ült egy íróasztal mögött illetve körül. (Elnök, ügyész, védő, ülnökök?) Rövid formai közlés: statáriális bíróság előtt állok. Kihallgatás nélküli tárgyalás kezdődik. Az elnök (?) a személyi adataim felvétele után az ügyésznek (?) adja át a szót. Az ügyész a következőket mondja:

„A szovjet hírszerzés megállapította, hogy a vádlott az Alföld kőolajfúrásának műszaki adatait imperialista hatalomnak adta át. Ezzel kimerítette a hazaárulás büntetését.”

A középben lévő bíró felállt, és a következőket közölte: „Kötél általi halál. Elvezetni!”

Miközben a foglár(ok) kifelé vezetnek, az elnök még megszólal: „Ha meg akarja mondani még, hogy hogyan csinálta, azt még jelentheti.”

Ezzel visszavittek a cellámba. Leroskadtam a nekem jutott matracfelületre.

Akik ilyet nem éltek át, nem tudhatják elképzelni, hogy egy „halálos ítélet” elhangzása után milyenné válik az ember hangulata, fizikuma. Olyan erős szívdobogás vett rajtam erőt, hogy alig kaptam levegőt. (Később, orvosoktól hallottam ennek a nevét: „tachycardia”.) Gondolkodni kezdtem.

- Most folyik az ENSZ-ben a magyar ügy tárgyalása. Az ENSZ előtti magyar delegációnak nagyon fontos volna egy olyan vallomás, amely arról tanúskodik, hogy a külföldi tőkés vállalatok a magyar forradalom alatt megkeresték a lehetőségét annak, hogy beleavatkozzanak a magyar iparba, kereskedelembé, vagy a közéletbe.

Elhíhető az elképzelés, hogy olyan személyeket, akik valamikor egy külföldi érdekeltségű vállalatnál (pl. az én esetemben a MAORT-nál) dolgoztak,

ezek megpróbálták volna behálózni. Ha tehát az ENSZ előtti magyar delegáció ilyen „behálózás”-t igazoló dokumentumot tudott volna az asztalra tenni, akkor ezzel bizonyítható volna a külföldi tőkés vállalatok „magyar belügyekbe való beavatkozása”.

Azután gondolatmenetem tovább kalandozott. Mi is történik most? Egyike azon sok-sok történelmi igazságtalanságnak, amely az emberiség egész történetében oly annyiszor megesett már. Végtelen sok példa van a történelemben, hogy az erős a gyengét elpusztítja. Nem ez történt az összes hódító háború alatt? Nem ez jellemzi a zsarnokot? Nem ez zajlott az asszírok és babilóniaiak idején? Nem ez történt a trójaiak és a görögök között? Nem ez volt az eset a rómaiak és Karthágó, a rómaiak és az őskeresztények esetében? Nem ilyeneket okoztak a kereszties háborúk? Nem ez folyt a vallásháborúk idején? Nem ezt okozta a tatár- és a törökidulás? Nem ártatlanok százezrei pusztultak el az I. és különösen a II. világháború idejében? Milyen joron valósították meg a németek a holokausztot? Hiába tanítják az emberiségnek, hogy „ne ölj!”! Az ősemberi pusztítás szándéka minden erkölcsi erőnél nagyobb! A zsarnokság hatalmi pozíciójában kiírta, kiíratathatja a neki meg nem feleelőket. Miért lettem volna éppen én egy ilyen ősi emberi magatartás alól szerencsés kivétel?

Igaz, minden embernek van egy adag, vele született szerencse adagja. Ez azonban fogy az élet folyamán. A fogyás a felhasználás sebességétől függ. Van aki lassan fogyasztja, sokáig él. Az én szerencse adagom most fog elfogyni, nyilván az átélt sok-sok szépség következtében gyorsabban, mint esetleg másoké. Igen, eddig sok-sok szerencsés eset történt velem. Csodás ifjúságom volt, okos szüleim voltak, nyelveket taníttattak nekem, külföldre juthattam ki, gyönyörű szakmát tanulhattam, kiváló munkáim voltak, és szép volt a feladatom. Szép ifjúságom volt, bájos szerelmeim voltak, csodás feleségem lehetett, kedves gyermekeim lettek, szép volt az egész eddigi életem. Ennyi szerencse talán túl sok is volt, most értem tehát szerencse adagom végéhez!

Azt magamban erősen éreztem, hogy ami történik, az számomra igazságtalanság. De vajon mi az igazság? És vajon előttem hány emberrel történt már jóvátehetetlen igazságtalanság? Úgy sem tudok én ez ellen az igazságtalanság ellen tenni semmit.

Ezen gondolatok közben légzésem fokozatosan normalizálódott, a matracon eldülve elaludhattam. Aztán váratlanul újra az erős szívdobogásra riadtam fel. Belém nyilallott a „halálos ítélet” tudata. Bár a szívdobogás az előzőhöz hasonló erősségű volt, tudatom kezdett világosodni. - Mit is mondott az elnök utoljára? - Ha azt akarom elmondani, hogyan csináltam, még jelenthetem. - Hirtelen elhatározással dörömbölni kezdtem a cella vasajtaján. A kukucskáló ablakon nemsokára benézett a foglár, s kérdezte:

- Mit akar ?

-Tisztelettel kérem, szíveskedjék kihallgatásra vinni!

Elment, jelenthette, majd nemsokára visszajött, és ismét levezetett egy emelettel mélyebbre. Ott az öt puffkás várta az én „vallomásomat”. Lélektanilag tudták, hogy nekem vissza kell jönnöm.

Az „elnök”-i szerepet betöltő vizsgálótiszt feltette a kérdést:

- Mit akar ?

- Vizsgálótiszt úr! (Így kellett minden nyomozót szólítanunk.) Ha a Magyar Népköztársaságnak arra van szüksége, hogy hogyan és milyen módon vitték ki a magyar kőolajbányászat műszaki adatait, úgy írják meg a jegyzőkönyvet úgy, ahogy akarják. Én aláírom, azután akasszanak fel! De én itt és most esküvel kijelentem, hogy ilyent nem tettem!

A válasz csak ennyi volt:

- Ezt még megkeserüli. Elvezetni!

42 napig, 6 héten át vártam az akasztást. A legnehezebb volt a hajnal, amikor valamely szomszédos telekről behallatszott a kakas kukorékolása, jelezve, hogy új nap kezdődik. Mindig vártam, hogy most jönnek értem. Néha erős motorbúgást hallottam valahonnan mélyen alattunk, abban a lelki hangulatban azt véltem, hogy most másokat akasztanak, és az esetleges kiáltásuk elnyomására bőgetik a motort.

„Halálra ítélesem” megjárásának a legkegyetlenebb praktikák egyike volt. Lelkileg tökéletesen kikészített volna, az egyetlen kapaszkodó ebben a teljesen reményvesztett állapotban a bűntudat hiánya volt.

A testi kínzásokkal tarkított kihallgatások közben alkalmazott lelki terror miatt - további testi épségem megóvása érdekében - hajlandó voltam minden olyan vádat „részben” elismerni, amelyről úgy véltem, hogy képtelensége egy tárgyilagos bírósági tárgyaláson úgyis kiderül majd.

A fentiek kiegészítése:

A Belügyminisztérium Pol. Nyomozó Főosztálya VIII. Osztálya „Szigorúan titkos” jelzésű jegyzőkönyve Buda Ernő irattanulmányozási kihallg.-ról, Budapest, 1957. július 25. a következő szöveget tartalmazza:

...Kérdés: Van-e észrevétele az áttanulmányozott iratokkal kapcsolatban?

Felelet: A letartóztatásom budapesti tartama alatt a tőlem felvett kihallgatási jegyzőkönyvek és az ügyemben mások részéről tanúvallomásként felvett jegyzőkönyvek tartalmával és a vizsgálat módszerével teljesen egyetérték. Le kell azonban rögzítenem azt, hogy szolnoki letartóztatásom ideje alatt több alkalommal testi fenyegetést alkalmaztak, melyeknek hatása alatt, valamint a kihallgatások során agresszív kérdezési módszer hatására testi épségem további megóvása érdekében kénytelen voltam néhány olyan vallomást tenni, mely nem helytálló, vagy mely teljes egészében költött. Ilyen pl. az a számba adott mondat, hogy „tessék-lás-sék” munkát szerveztem, vagy a „dolgozz lassan”-t létrehozta, vagy ismertem volna. Ugyanakkor nem akartam polgári demokráciát Magyarországon. Egyetlen beosztottamat, vagy munkatársamat lassú munka végzésére nem szólítottam fel, vagy nem készítettem...

Felvette:

aláírás	aláírás
Józsa Károly r. ny. fhdgy	Buda Ernő
fővizsgáló	

A szakmai öröm sugara

Az 1956 utáni rendőrségi fogdai és börtönállapotokat Magyarországon a rendkívüli zsúfoltság jellemezte. Egyes - nem ellenőrzött - statisztikák szerint mintegy 200 ezer ember volt rövidebb-hosszabb ideig lecsukva. Ez az ország minden ötvenedik emberét jelenti! Mindezeket a körülményeket számos publikáció ismertette már.

Nekem azonban a börtön félelmekkel, és ridegséggel teli idejéből maradt egy emlék, mely szakmai örömsugarat jelentett számomra, amely erősen befolyásolt, és amelynek keletkezését mindmáig homály fedi.

Budapesten, a Fő utcai „katonapolitikai” börtönben lehetek a politikailag „legnehezebb” esetek. Később megtudtam, hogy milyen nagy személyiségeket őriztek itt, írókat, politikusokat, magas rangú katonatiszteket stb.

1957 húsvétjének hete és októbere között itt voltak a dunántúli és az alföldi olajosok is.

Őrzőink itt nem pufajkások, hanem rendőregyenruhás - százados, őrnagy rendfokozatú - tiszték voltak. A börtönben sem a folyosón, sem a liftben soha senki más foglyot nem láthattam, a legkínosabban ügyeltek arra, nehogy a foglyok egymásról bármit is tudhassanak, és egymásnak hírt tudjanak adni.

Hosszú időn át egyedül voltam egy két priccses - tiszta - cellában. Egyszer csak - az eddig legalacsonyabb rendfokozatú - alhadnagy foglár néz be az ajtó kukkantóján és megkérdezi:

- Maga büntetésből van egyedül?
- Tisztelettel jelentem, nem - válaszolom erre.
- Magának odakint mi a foglalkozása - kérdezi ezt követően.

- Tisztelettel jelentem, bányász vagyok - mindig ezt mondtam, most is.

Széles mosoly jelenik meg az alhadnagy arcán, és azt mondja:

- Én is.
- Ezután - ami még ott bent soha sem fordult elő - beszélni kezd, és elmondja, hogy odakint ő Tatabányán „aknász” volt.

Néhány perc múlva azután kinyitja az ételbenyújtó nyílást, és bead egy negyed kenyeret, két szelet angol-szalonnát, két kemény tojást és egy vörös hagymát. Arra a kérdésemre, hogy - „tisztelettel kérem, szíveskedjék megmondani, hány napra osszam be magamnak”, azt a választ adja: - Most egye meg!

Ez a foglár többször nézett rám barátsággal. Egyik szolgálata alkalmával megkérdezte: - Tud maga németül? - Megmondtam neki, hogy tudok.

Néhány perc múlva könyvet ad be, és azt mondja: - Ezt olvassa!

Először azt hiszem, káprázik a szemem. Aztán még egyszer elolvasom a címet és a szerzőt:

ROGERS: COMPOSITION AND PROPERTIES OF OIL WELL DRILLING FLUIDS. (A fúrási öblítőfolyadék összetétele és tulajdonságai, kiadja a Gulf Publishing Company, Houston, Texas, 1953.)

Elgondolkoztam: ez nem lehet egyszerűen a véletlen műve. Valaki, valakik vagy kijátszották e rendkívül szigorú börtön előírásait, vagy valakik tudatosan azt akarják, hogy tanuljam meg a rétegrepsztest, az erózió hatását, a legmodernebb iszapkezelési technikát. A legnagyobb mohósággal olvastam, tanultam meg az anyagot. (Lovásziban évek múlva behozhatatlan előnyökkel rendelkezem emiatt!)

Talán még szükség lehet rám is?

A fogság, a börtön nem csak a nyomorúságos és embertelen körülmények miatt nyomasztó, hanem annak a tudata miatt is, hogy a társadalom kivetett magából. Nem kellek én annak a közösségnek, amelynek pedig az erejében eddig hittem, sőt, úgy éreztem, hogy érte dolgoztam is.

Két-három olyan emlék toluul ennek ellenére most fel bennem, amely a belső öntudatomat a börtön ridegségében is melegítette.

Egy alkalommal (ez már a budapesti Fő utcai fogva tartásom idejére esett, 1957. április vége felé) egy olyan vizsgálótiszt elé vezettek, akit eddig soha sem láttam - nem az én „ügyemmel” foglalkozott. Egy kérdést tett fel nekem.

- Mit csinálna ön, ha a Tótkomlós-9 kút kitörne? Kérdéző válaszom erre annyi lehetett:
- Szóval kitört?

Intézkedésére papírt és ceruzát kaptam, és dolgozhattam. Érdekes az ember agya. A sok-sok benne kavargó információ a tudat mélyére húzódik, és ilyenkor kristálytiszttan csak egy kérdést lát maga előtt: megjelent előttem a Tótkomlós-9 fúrás szerkezeti képe (februári emlékeim szerint), és a kútfejszerelvény emléke. (Láttam magam előtt a csepeli gyártású QRC kitörésgátló képét, a 6"-os kifolyó tolózárat - az Alföldön kölyök-Cameronnak nevezték.) Bizonyára kaphattam egy-két tájékoztató információt is, és ezek alapján elkezdtem gondolkodni. Végiggondoltam, mi okozhat a kút rétegvizsgálata során gázkitörést, és ha az egyik, vagy a másik variáns volt a gázkitörés létrejöttének oka, én milyen megoldást találnék a megszüntetésére. Lázasan dolgoztam, csodálatosan fogott az agyam. Kútelfojtási, kitöréselhárítási elképzeléseimet írásban adtam át.

Néhány nap múlva volt olyan tisztesség ugyanebben a vizsgálótisztban, hogy ismét maga elé rendelt. Röviden közölte: - Adatai helytállóak voltak, ajánlott elvei alapján sikerült a feladatot megoldani. (Aztán ismét visszavezettek a cellámba.)

Egy másik alkalommal is kaptam egy szép feladatot. Megint ismeretlen vizsgálótiszt állított maga elé, és közölte: - Letartóztatása időpontjában nem nyílt alkalom, hogy utódjának (magyarázat: Tóth Zoltánnak, az utánam kinevezett főmérnöknek) elmondja a szolnoki fúrású ipartelep fejlesztésével kapcsolatos elképzeléseit. Leírná, megrajzolná őket?

Egy mérnöknek nincs nagyobb belső megelégedése, mint az, ha azt észleli, hogy gondolataira, elképzeléseire másnak is szüksége van. Leülhettem, tervezhettem, rajzoltam, javasoltam, summa-summarum kiéltem magam egy-két délelőttön át. Nem azt rajzoltam, hogy hol legyen ablak, vagy milyen tető legyen az épületeken, hanem elveket, ipartelep-fejlesztést, egy „fúrású telep” kialakítását fektethettem le papírra, melynek gondolata Kerettye, Nagylenygyel, Nagykanizsa előzményei alapján bennem az Alföld céljaira régóta kialakult. Tervként ez kavargott a fejemben, s most megkérdezték tőlem. (Belső boldogság állapotába jutottam!)

Kiszabadulásom után - több év távolságában belső megelégedéssel - láthattam meg, hogy tervem lényegében a Szolnok, Körösi - akkor Munkásör - út 43. alatti telepen megvalósult.

Pozsik Ádám szakszerű összefoglalásában közli, hogy mennyiben volt közös, és miben különböztek mégis a „Majerszky Béla és társai”, a „Buda Ernő és társai” ellenforradalmi perek és a „Papp Simon féle MAORT szabotázspér” egymástól.

Jómagam - perünk elejére visszatekintve - tudom, hogy a perek célja azonos volt.

A rendőrségi nyomozó hatóság (amely az ÁVÓ formai megszüntetése után személyeiben mégis azonos volt a korábbi államvédelmi hatósággal) hosszú és szembesítés nélküli kihallgatásokon írtattatta alá vallomásainkat. Nyilvánvaló volt számomra, hogy az olajbányászat országos újabb szabotálási koncepciók perének kidolgozó - jói kidolgozott forgatókönyv alapján szerették volna összevonni a dunántúli és alföldi kőolajbányászati vezetők ellenforradalmi perét, mely elképzelésük szerint lényegében a Papp Simon féle

MAORT szabotázsakció szerves folytatása lett volna.

Nekem - alföldi kollégáimmal együtt - ebben a kegyetlen politikai célú elhatározásban személyi szerencsém abban volt, hogy az akkor az ország kőolajbányászati irányító szervezetében (az OKGT-ben) tanítványom volt néhány magas funkcionárius. Evekkel korábban ugyanis a budapesti Gazdasági és Műszaki Akadémián (Vörös Akadémián) tanítottam, ahol párttitkárokat, miniszterhelyetteseket, vezérigazgatókat képeztek ki az államosított magyar ipar számára. Közük volt Bese Vilmos vezérigazgató, volt bányászati miniszterhelyettes, aki alföldi perünk szakértőjeként az akkor politikailag feddhetetlen helyettesét, dr. Kertai György főgeológust, akadémikust nevezte ki. Rajta kívül még három dunántúli szakembert, Gilicz Béla, Lőrincz János olajmérnököt és Völgyi László geológust kérték fel bírósági szakértőként.

Az ipari szabotázs vádját dr. Kertai György a bíróság előtt azzal tudta elejtetni, hogy a világ olajbányászatának általános tanulságaként közölte, ha valamely szénhidrogénbányászati fúrólukban a fúrás három fő mozgatója (az emelés, a forgatás és az öblítés) közül bármelyik akadályozott, akkor a fúrólukban műszaki baleset állhat elő. Megszorulhat a fúrócsőoszlop, gázkitörés alakulhat ki, és egyéb probléma keletkezhet, amely valóban gazdasági és személyi kárral járhat. Ezzel szemben éppen e per elsőrendű vádlottja akadályozta meg az esetleges műszaki baleseteket, és ezzel a kár keletkezését azzal, hogy az üzemanyaghiány észlelésekor a fúrólukakat - a további munkák folyamatosságának biztosítása érdekében - veszélymentes állapotba hozta.

Második lényeges vádpont a tervteljesítés elmaradása volt. Kiderült, hogy a tervet - a leállások miatt - időarányosan nem, de összességében mégis teljesítettük, így népgazdasági kár nem keletkezett.

A harmadik lényeges szempont a meg nem fúrt kútból az időszak alatt ki nem termelt olaj értéke szerepelt. Mivel az akkor éppen fúrás alatt álló valamennyi fúróluk kutatófúrási pont volt, és végeredményük meddő lett, a népgazdaságot olajtermelés-kiesési kár nem érte.

E három - főbenjáró bűn - vádpontjainak 1958. január 25-én a Szolnokon tartott elsőfokú tárgyaláson való megdőlése lényegesen megkönnyítette ugyan hely-

zetünket, de felmentésünkre nem volt elegendő. Az akkori felfogás minket „ellenforradalmárok”-nak minősített, bűnhődnünk kellett.

Anélkül, hogy mind a dunántúli, mind pedig az alföldi kőolajbányászati műszaki vezetők 1956. évi ellenforradalmi tevékenységével kapcsolatos hosszadalmas bírósági tárgyalások és indoklások részleteit külön-külön felsorolnánk - a mai olvasók számára is szolgáljon emlékeztetésül -, az „ellenforradalmárok”-ként kezelt műszakiak ellen hozott elsőfokú, és másodfokú ítélet:

A Zala Megyei Bíróság 1958. június 4-én zárt tárgyaláson (a népi demokratikus államrend megdöntésére irányuló szervezkedés vezetésével, abban való tevékeny részvétellel, és szabotázs bűntett elkövetése miatt) szigorúan titkos minősítéssel az alábbi ítéleteket hozta: Majerszky Béla 12 év, Rosta Ferenc 6 év, dr. Korim Kálmán 8 év, Farkas Béla 13 év, Zachemszky Ferenc 2 év és 6 hónap, dr. Laszty József 5 év, Várkony Rezső 3 év, Göncz István 4 év, Nagy Péter 3 év. Kulik István 2 év, Peti János 6 év, Falucskai Lajos 1 év (felfüggesztve), Várszegi Lajos 15 év börtönbüntetés.

A Szolnok Megyei Bíróság 1958. március 22-én (izgatás bűntettében és tiltott határátlépés bűnsegédi bűntettében) a következő ítéleteket hozta: Buda Ernő 1 év és 6 hónap, Pollok László 2 év és 1 hónap, Répánszky István 6 hónapi börtönbüntetés.

Ügyükben a végérvényes ítéletet zárt ülésen 1958. december 19-én hozta a Legfelsőbb Bíróság Népbíró-sági Tanácsa.

A fentiek közül súlyosbította dr. Korim Kálmán (10 év), dr. Laszty József (8 év), dr. Várszegi Lajos (életfogytiglan) büntetését, enyhítette Zachemszky Ferenc (1 év 5 hónap), Nagy Péter (1 év 5 hónap), Peti János (4 év), Buda Ernő (1 év 3 hónap), Kulik István (1 év) büntetését, helybenhagyta: Rosta Ferenc, Várkony Rezső, Göncz István és Majerszky Béla, Pollok László büntetését.

A per célja az elrettentés, és annak az igazolása volt, hogy Magyarországon ellenforradalom volt, hogy a szocializmus ellenségei a haladás, a nemzeti függetlenség és a béke ügye ellen indítottak támadást. A vádlottak „osztályhelyzet” szerinti megoszlása alkalmas volt arra, hogy az ellenforradalmárok osztályhelyzet szerinti megoszlásának feltételezett arányait igazolja (Srágli Lajos történész szavai).